

3e JAARGANG

NUMMER 4

APRIL 1967

DAAD EN GEDACHTE

orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

BIJ ELKE BIJZONDERE HANDELING GAAT
HET DENKEN AAN HET DOEN VOORAF.
BIJ HET HANDELEN VAN KLASSEN OF
MASSA'S BLIJKT DE BETEKENIS VAN
HET HANDELEN PAS ACHTERAF. HIER
GAAT DE DAAD VOORAF AAN HET BE-
GRIP, AAN DE GEDACHTE.

DAAD EN GEDACHTE

Orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

De uitgave zal worden bekostigd uit VRIJWILLIGE bijdragen

Red. en adm.: Corn. Outshoornstraat 1', Amsterdam - W

Postgiro 307695

B E R T O L T B R E C H T E N D E

P R O L E T A R I S C H E S T R I J D

WIJ STELLEN ONS zo voor, in de komende jaren en mogelijk in de naaste toekomst in "Daad en Gedachte" nog wel eens over Bertolt Brecht te schrijven. Wat hier onder volgt is geen afgeronde studie, noch het resultaat daarvan. Het zijn slechts enkele vluchtig op het papier geworpen notities. Zij kunnen echter misschien nu reeds, vooruitlopend op iets, dat wij, bij wat meer tijd, een andere keer hopen te schrijven, belangstelling wekken voor het onderwerp.

Heeft dan, zal de lezer wellicht vragen, de in 1898 in Augsburg geboren, in 1956 in Oost-Berlijn overleden toneelrecensent, toneelschrijver en theater-regisseur Brecht iets met de zelfstandige strijd van de arbeiders te maken, waaraan de pagina's van dit maandblad bovenal gewijd zijn?

Meer wellicht, antwoorden wij, dan men geneigd zou zijn te denken van een man wiens bolsjewistische sympathieën algemeen bekend worden verondersteld en die in de republiek van Walter Ulbricht een vrijwel onaantastbare positie heeft bekleed als de leider van hetzelfde "Theater am Schiffbauerdamm" waar eens in zijn jonge jaren enkele zijner bekendste stukken werden opgevoerd.

Overigens dient men ons vooral niet mis te verstaan. Wanneer wij in één adem over Bertolt Brecht en de revolutionaire strijd van het proletariaat spreken, dan niet, omdat hij - zijn bolsjewistische denkbeelden ten spijt - tóch op een of andere wijze bij die strijd "een rol" zou hebben gespeeld, maar enkel en alleen omdat enkele van zijn stukken, hetzij door hun inhoud, hetzij door hun lotgevallen, zo duidelijk demonstreren hoe oneindig ver een zogenaamd marxistisch intellectueel als Brecht juist wel heeft afgestaan van alles wat naar een zelfstandig arbeidersoptreden zweemde of dat werkelijk was.

Wat het dan niettemin rechtvaardigt om de strijdende arbeiders en Bertolt Brecht met elkander in verband te brengen, dat is niet hun natuurlijke saamhorigheid, maar omgekeerd de tegenstelling tussen hun beider positie. Zo men hun onderlinge betrekking nader zou willen karakteriseren, zou men moeten vaststellen, dat zij iets met elkaar te maken hebben zoals leven en dood, goed en kwaad, vernuft en domheid met elkaar verband houden en - elkander uitsluitend - één onlosmakelijk geheel vormen gelijk de beide polen van een magneet.

Het mag merkwaardig, maar geenszins toevallig worden genoemd, dat de schepende periode in Brechts leven precies begrensd wordt door twee belangrijke massabewegingen: de november-revolutie van 1918 en de opstand der oostduitse arbeiders van 1953. Beide gebeurtenissen hebben hem naar de pen doen grijpen. Onder de indruk van de Spartakus-opstand van januari 1919 schrijft hij in 1920 zijn toneelstuk "Trommelen in de nacht"; als de juni-opstand in Oost-Duitsland is neergesla-

gen door de Russische bezettingstroepen schrijft hij 'n brief aan Walter Ulbricht. In die brief schaart hij zich aan de kant van het regiem, maar hij onderwerpt dat tegelijkertijd aan een uitvoerige kritiek. Als Ulbricht uit het lange schrijven alleen maar de éne zin laat publiceren waarmee Brecht zich doet kennen als een ondanks alles gezagsgetrouwe medestander, stuurt de dichter hem een telegram, waarin hij nadrukkelijk stelt, dat de arbeiders in de Stalinallee géén provokateurs waren, doch demonstreerden omdat zij alle reden hadden om ontevreden te zijn. Van dat telegram maakt Ulbricht geen enkel woord publiek. Eerst later komt de inhoud via Brechts trouwste vrienden langzaam in de openbaarheid. Die vrienden ook laten er geen twijfel over bestaan, dat de positie van Brecht in het land van Ulbricht, Pieck en Grotewohl een moeilijke en tweeslachtige is geweest. Maar de tweeslachtigheid daarvan bestaat niet hieruit, dat hij, een der officiële culturele representanten van de D.D.R., in zijn hart aan de kant zou hebben gestaan van de Henningsdorfer metaalbewerkers of van de massa's, die in de morgen van de 17e juni in de Leipzigerstrasse de val van de regering eisten. De tweespalt bij Brecht is de tweespalt van een bolsjewiek, die zich door schokkende gebeurtenissen plotseling bewust is geworden, dat er tussen hemzelf en de arbeidersklasse een peilloze afgrond gaapt. Dat bewustzijn betekent voor hem het einde van zijn creatief vermogen. Tussen juni 1953 en zijn dood ruim drie jaar later heeft hij niet veel meer gemaakt.

Voor Bertolt Brecht was - evenals voor andere bolsjewiki wellicht - het jaar 1953 een boze droom en 't ontwaken daaruit was voor hem allernaamzaamst. Hij was intelligent genoeg om de betekenis van zijn nachtmerrie te begrijpen en wat hij niet begreep, of niet begrijpen kón, vermoedde hij instinctmatig. Hij getuigde ervan in een gedicht uit die tijd, dat hij - veelbetekenend - "Kwade morgen" noemde: "... Vannacht zag ik in mijn droom vingers, die naar mij wezen alsof ik een melaatse was. Het waren vingers, die de sporen van zware arbeid droegen en ze waren gebroken. Onwetende! riep ik schuldbewust..." Het is het schuldbewustzijn van een man, die er zich nooit eerder rekenschap van heeft gegeven, hoezeer degenen, wier vingers moeten arbeiden, door de samenleving gebroken worden, ook door die samenleving, die men "een socialistische staat" placht en pleegt te noemen.

Hoe ter wereld is het mogelijk geweest, dat een man als Bertolt Brecht in 'n dergelijke tweeslachtige positie als de zijne in 1953 kon geraken? Doorschouwde hij dan niet, zo scherp als nauwelijks één andere toneelschrijver van zijn tijd, de klassenscheiding der moderne maatschappij? Had hij niet over de klassentegenstelling de heldin van een zijner belangwekkendste stukken, de "heilige Johanna van de abattoirs", even schone als klare woorden in de mond gelegd? Wie een verklaring zoekt kan een sleutel daartoe vinden in dat vroege toneelwerk, dat wij terloops al even noemden: "Trommelen in de nacht". Het is een sleutel, die past op de geheimste vakjes van Brechts persoonlijkheid. Het aan de revolutie van 1918 gewijde drama, dat in zekere zin de proloog vormt van Brechts hele verdere publicistische werkzaamheid, bevat - als een echte proloog - ook de kern van zijn levensdrama.

Dezer dagen is "Trommelen in de nacht" in een vertaling van Karel Müller in Nederland opgevoerd door de toneelgroep "Theater" onder regie van Hans Croiset. Dat verleent onze beschouwing een zekere actualiteit, waaraan zij trouwens ook haar ontstaan dankt.

Het stuk, dat de jonge, toen 22-jarige Brecht oorspronkelijk "Spartakus" had gedoopt, is een weergaloe kritiek op het Duitse kleinburgerdom, dat op het toneel gestalte krijgt ten eerste in de familie Balicke, zaken drijvende oorlogsprofiteurs met een door en door verrotte mentaliteit, en tweede in de uit krijgsvangenschap terugkerende soldaat Kragler. Het speelt in Berlijn, in januari 1919, in de tweede week van die maand, aan de vooravond der revolutionaire gebeurtenissen. Het begint met een verlovingscène, waarvan Brecht een bijtende satire heeft gemaakt. De koude, ordinaire en gewetenloze familie Balicke maakt zich gereed om

een intiem feestje te gaan vieren. Het middelpunt daarvan vormen de dochter des huizes, Anna, en een zekere Friedrich Murk, van wie ze een kind verwacht. Kragler is de vroegere verloofde van Anna, die al jaren geleden als vermist is opgegeven maar op z'n onverwachtst komt opduiken. Als hij ervaart, dat zijn meisje van een ander in verwachting is en hij door haar wordt afgewezen, staat hij op het punt zich aan te sluiten bij de inmiddels uitgebroken opstand. Maar zover komt 't niet. Op weg naar de Berlijnse krantenwijk, waar de Spartakisten onder moordend artillerievuur liggen, ontmoet hij Anna, die naar hem is gaan zoeken. Gesteld voor de keuze tussen haar en de revolutie, kiest hij voor het aangename bed en het gemakkelijke burgerleven. "Ik ben", laat Brecht hem in de slotscène zeggen, "een zwijn en het zwijn gaat naar huis..."

Een dergelijke uitwerking van het gegeven is volkomen on-konventioneel. Twee oplossingen zou men, normaal gesproken, hebben kunnen verwachten. Bij de ene zou Kragler zijn Anna hebben teruggewonnen en haar ondanks haar zwangerschap geaccepteerd hebben; bij de andere zou hij haar gedesillusioneerde en verbolgen hebben laten schieten. In beide gevallen echter zou hij dan de revolutie trouw gebleven zijn, eenvoudig omdat het vloekt met iedere gezonde opvatting van romantiek vanneer de held van een verhaal laf en gemakzuchtig verraad pleegt jegens datgene wat van de historie de dramatische achtergrond vormt, die haar relief geeft.

Brecht echter beschouwt juist de romantiek als ongezonder en laf acht hij de kleinburger, die de soldaat Kragler als kanonnenvlees aan de kontra-revolutie zou hebben willen offeren terwille van iets, waarvoor hij alleen maar in de schouwburg applaudisseren kan. Brecht bestrijdt de kleinburger niet door romantische idealen tegenover zijn platvloerse zakelijkheid te stellen, hij gaat hem te lijf door hem een spiegel voor te houden, door hem zichzelf te laten zien. Brecht in één woord is realist.

Zijn realisme blijkt in "Trommelen in de nacht" ook, wanneer hij als terloops de schijnwerper richt op de kleinburgerlijke meelopers der november-revolutie en een hunner, dronken, zingen laat: "Mijn gebroeders, die zijn dood, ikzelf zat in doodspenarie. In november was ik rood, maar nu is 't januari", dat wil zeggen: het optreden van Noske's "Zeitfreiwilliger" heeft inmiddels wel laten zien welke kant het uitgaat; wat in november nog weinig konsekwenties meebracht, integendeel mogelijk voordeel op kon leveren, is nu een riskante zaak geworden.

Brecht ziet scherp als het om de kleine of de grote burgerman gaat. Hij wéét over wat voor type hij het heeft als hij hem op de planken zet. Hij kénde het milieu. "Ik ben", heeft hij zelf eens verklaard, "opgegroeid als zoon van welgestelde lieden. Mijn ouders hebben mij een boord omgedaan en mijn opvoeding was er op gericht, dat ik er aan gewend zou raken om bediend te worden en leerde om bevelen te geven. Maar toen ik volwassen was en om mij heen zag bevielen de mensen van mijn klasse mij niet, ik had geen lust om te bevelen en ik wilde niet bediend worden. Ik verliet mijn klasse en ik schaarde mij onder de lieden van lagere komaf."

Nu is "uit de huid van zijn klasse kruipen" een kunststuk. Brecht heeft het volbracht. Een nog veel groter kunststuk echter is het in de huid van een ándere klasse te kruipen. Daarin is Brecht nooit geslaagd. Zijn realisme houdt op, wanneer hij niet langer de kleinburger gestalte moet geven, maar het proletariaat. Dan opeens schiet hij tekort, laat zijn scheppend vermogen hem in de steek. Zo zijn dan in "Trommelen in de nacht" de leden der familie Balicke mensen van vlees en bloed geworden, maar blijven de Spartakistische arbeiders niets dan vage schimmen.

Over de opvoering door "Theater", die wij helaas niet gezien hebben, schreef Anton Koolhaas in "Vrij Nederland" een beschouwing, die volledig bevestigt, wat hier door ons beweerd wordt. "Er is", zei hij, "een dramatische bewogenheid in 'Trommelen' die zeer direct is... het stuk bewijst Brechts grote talent voor het

toneel... het gelukt hem volledig om de walgelijkheid van de profiteurs vorm te geven, maar heel wat minder om het élan van de revolutie werkelijkheid te maken... de revolutionaire massa krijgt nergens vorm. Het stuk valt daardoor opvallend uiteen in twee gedeelten: dat van de verwerping van geldzucht en burgerlijkheid, met groot talent en even grote spankracht geschreven, en dat van de revolutie, uiterst zwak te berde gebracht. Het revolutionair alternatief ontbreekt daardoor en Andreas (Kragler), die vóór de burgerlijkheid kiest, heeft eigenlijk nauwelijks een andere keus... Hij gooit de revolutionaire trommel weg... maar eerlijk gezegd laat Brecht die trommel buitengewoon weinig oproepen!"

Koolhaas zei van "Trommelen" ook: "Liebknecht en Rosa Luxemburg zullen er (te) weinig in aangetroffen hebben..." Dat is natuurlijk een absurde bewering, omdat vást staat, dat Liebknecht en Luxemburg er helemaal niets in hebben aangetroffen om de eenvoudige reden, dat zij al lang dood waren toen "Trommelen in de nacht" ontstond. Maar wat Koolhaas met zijn opmerking bedoelt te zeggen is zinnig en bevat een grote kern van waarheid. Van welke geest "Trommelen in de nacht" ook vervuld moge zijn, n i e t van de geest van Rosa Luxemburg.

Koolhaas heeft bij zijn bespreking van stuk en opvoering nog meer beweerd. Hij heeft geschreven, dat "Trommelen in de nacht" bijzonder interessant is voor de kennis van Brecht en dat het de aanloop vormde tot een ideologie. Hij heeft gelijk en het is dát, wat ons hierboven heeft doen zeggen, dat het de sleutel bevat tot een begrip van zijn levensdrama en zijn persoonlijkheid. Want wat zich in "Trommelen" openbaart, dat openbaart zich een leven lang telkens en telkens weer bij Bertolt Brecht: dit namelijk, dat de uit het burgerdom gevluchte niet de aansluiting naar de arbeidersklasse heeft gevonden, ook al houdt zich deze rebel, die tegen het burgerlijke leven en de bourgeoisie in opstand komt zich met de klassenstrijd en de maatschappelijke tegenstellingen bij herhaling bezig. Wanneer hij heeft opgehouden een burgerlijk intellectueel te zijn, blijft hij niettemin een intellectueel. De ideologie die hij zich veroverd is de ideologie van het bolsjewisme, een beweging, die op het toneel van de samenleving pleegt op te treden met een proletarisch masker, maar die in wezen vijandig staat tegenover iedere werkelijke beweging van de arbeiders, zoals telkenmale blijkt in het uur van het démasqué. Toen dat uur in 1953 in Oost-Duitsland geslagen had moet in hem, de geroutineerde theaterman, een vermoeden zijn gerezen bij wát voor stuk hij medespelende en toeschouwer was geweest.

Hij dicht in die dagen: "Ik zit in de berm van de weg. De chauffeur verwisselt een wiel. Ik ben niet graag daar waar ik vandaan kom, ik ben niet graag daar waar ik heen ga. Waarom kijk ik naar het verwisselen van het wiel met zoveel ongeduld?"

Brecht was niet graag bij het burgerdom waar hij vandaan kwam. Misschien besefte hij - na 1953 - dat hij ook niet graag daar zou zijn, waar de bolsjewistische wagen hem naar toe voerde. Maar het is niet bij hem opgekomen, dat die auto dan maar zonder hém de reis moest voortzetten. Misschien - hij had nog maar luttele jaren te leven - is de tijd daarvoor te kort geweest. Veel waarschijnlijker echter is het, dat een dergelijke ontwikkeling Brecht belet is geworden door Brecht zelf. "Iedere man", had hij eens Kragler in "Trommelen" laten zeggen, "is in zijn eigen huid de beste man". Uit de huid van het burgerdom kon hij kruipen, niet uit zijn eigen huid. Wie strijd wil voeren tegen het burgerdom én tegen het bolsjewisme, tegen de oude heersersklasse én tegen de nieuwe, zoals die in Rusland, Oostduitsland en elders is ontstaan, die kan dat slechts doen, schouder aan schouder met de strijdende arbeidersklasse. Dat was Brecht onmogelijk omdat die klasse en haar worsteling voor hem altijd even schimmig is gebleven als hij haar zelf in zijn jonge jaren eens geschilderd had in "Trommelen in de nacht".

De tragiek van Brechts leven is deze, dat de massa de bolsjewistische trommel, die hij roerde, nooit gehoord heeft en nimmer heeft kunnen horen en dat hij op zijn beurt nooit gewekt is door de roffel van de proletarische klassenstrijd.

O V E R L O N E N E N P R I J Z E N

KORT VOOR KERSTMIS wijdde "Het Parool" aan het probleem van lonen en prijzen een commentaartje 1), dat de hand van drs. Beishuizen verried. Daarin werden lonen en prijzen een "Siamese tweeling" genoemd. Zij, die beweren, dat de prijzen slechts in de hand kunnen worden gehouden, indien dat met de lonen eveneens geschiedt, hebben gelijk; doch zij, die omgekeerd stellen, dat men de prijzen in de hand moet houden opdat toch nog een reële verbetering van het loonpeil mogelijk zij, hebben het gelijk niet minder aan hun zijde, zo beweerde het blad.

Dat is ons niet helemaal duidelijk, omdat in het ene geval beweerd wordt, dat de prijzen niet behoeven te stijgen mits de lonen maar gelijk blijven, in 't andere geval echter, dat de lonen wel degelijk kunnen stijgen, mits de prijzen maar gelijk blijven. Wanneer "Het Parool" dan onmiddellijk hierop constateert, dat lonen en prijzen onverbiddelijk aan elkaar vastzitten - dat wil zeggen dat hogere lonen tot hogere prijzen zullen leiden, maar dat omgekeerd prijsstijgingen ook de neiging hebben de lonen te doen stijgen - dan wordt ons de zaak nog onduidelijker. Immers uit die bewering kan men concluderen, dat zij, die bij gelijkblijvende prijzen loonsverhogingen voor mogelijk houden, juist o n g e l i j k zouden hebben,

Die conclusie wordt nog in de hand gewerkt door wat "Het Parool" vervolgens over "de samenhang" van lonen en prijzen opmerkt, namelijk dat die "een probleem vormt, dat sterk aan dat van de kip en het ei doet denken".

Als de kip uit het ei komt, maar tevens elk ei van een kip, wanneer met andere woorden iedere loonsverhoging tot prijsstijging leidt, maar ook iedere prijsverhoging een opwaartse druk op de lonen uitoefent, welke zin heeft het dan om loonsverhogingen te realiseren?

De heren, die de rust aan het prijzenfront afhankelijk stellen van de rust aan het loonfront, te weten de heren van 't Centraal Sociaal Werkgevers Verbond, die in hun orgaan "De Onderneming" er op hebben aangedrongen, dat de lonen in de hand zouden worden gehouden, staan met hun antwoord klaar. "Geen enkele zin", zeggen zij. De logica van dat antwoord kan men niet betwisten, wanneer men met hen lonen en prijzen als een "Siamese tweeling" ziet.

Drs. Beishuizen - zo hij inderdaad de auteur van het bewuste commentaartje is - doet dat laatste, blijkens zijn eigen woorden, stellig. Dat is niet verwonderlijk, omdat hij zich gelaafd heeft aan de bron van de burgerlijke economie, waaruit al meer dan een eeuw lang 2) woorden omtrent de noodlottige samenhang tussen lonen en prijzen als een onafzienbare stroom gevloeid zijn. Evenmin verwonderlijk echter is het, dat de commentator van "Het Parool" voor de logische konsekventie van een dergelijke zienswijze terugschrikt. "Het Parool" tenslotte heeft nu eenmaal een andere lezerskring dan het orgaan van het C.S.W.V.

Dat loonsverhogingen geen enkele zin hebben riekt "Het Parool" te veel naar een werkgevers-standpunt. Liever dan de - gerechtvaardigde - schijn op zich te laden een ondernemers-zienswijze te delen, is het vrij onverveerde blad - bij een zélfde uitgangspunt als de ondernemers hebben - zo vrij om onverveerd de logica overboord te gooien.

"Wil Nederland", zo leest men aan het slot van het bewuste commentaar, "in 1967 het economisch evenwicht hervinden, dan zal het in de eerste plaats noodzakelijk zijn deze vicieuse cirkel (van lonen en prijzen - red. D & G) te doorbreken. Het kabinet-Zijlstra en de opvolger die dit na 15 februari krijgt zullen daaraan de handen vol hebben."

1) "Het Parool", woensdag 21 december 1966, pag. 4.

2) Meer dan een eeuw lang, maar niet in de dagen der klassieke economen. Ricardo, die in 1823 overleed, heeft iets dergelijks nooit beweerd.

Dat laatste willen we graag geloven. Het is zelfs zo, dat hiermee het kabinet-Zijlstra, of het kabinet dat daarna zal optreden, van "Het Parool" een taak krijgt toebedeeld, waarmee wij het niet graag zouden belasten, ook al beschouwen wij dan de regering-Zijlstra, zo goed als welke regering ook, als een comité, dat de belangen der heersende klasse behartigt en derhalve als onze verklaarde vijand. Wat "Het Parool" die eerstkomende regeringen als vette kluij in de schoot werpt, dat is namelijk - om in de eigen terminologie van dat blad te spreken - niets meer of minder dan de taak om een antwoord te vinden op de beruchte vraag naar kip en ei; de taak, een probleem tot oplossing te brengen, dat het blad zegge en schrijve twee zinnen tevoren voor onoplosbaar heeft verklaard. Tot een dergelijk kunststuk zullen zelfs zij prof. Zijlstra niet in staat achten, die hem - gelijk de liberalen of de anti-revolutionairen doen - voor een soort van economische t o v e n a a r houden.

Wij geloven niet aan het bestaan van dergelijke lieden. Maar economische g o o c h e l a a r s bestaan wél. Daartoe rekenen wij echter niet in de eerste plaats prof. Zijlstra, maar de commentator van "Het Parool". Want niet anders dan een g o o c h e l t r u c is het om tussen lonen en prijzen een onverbreekelijk verband te construeren, dat in de maatschappelijke werkelijkheid niet gegeven is.

Niet tussen de lonen en de prijzen bestaat een nauw verband, doch tussen de lonen en de m e e r w a a r d e . Vooropgesteld dat andere economische omstandigheden als bijvoorbeeld de toegepaste productiemethoden of de arbeidstijd zich niet wijzigen, heeft een loonsverhoging het effect, dat de meerwaarde kleiner wordt. In een dergelijk geval namelijk wordt nog altijd dezelfde hoeveelheid waren omgezet in dezelfde hoeveelheid geld. De geldsom, die benodigd is voor afschrijving van de gebouwen en het machinepark en voor de aankoop van grondstoffen is onveranderd gebleven. Omdat de loonsom groter is geworden blijft er nu minder over voor nieuwe investeringen plus winst. In hoeverre nu de winst vermindert is een kwestie van het bedrijfsbeleid. Als de onderneming hetzelfde dividend en dezelfde tantième uit wil keren, zal zij minder kunnen investeren of bij de "reserve" kunnen voegen. Zij kan ook 't investeringspeil handhaven maar tantième en dividend verminderen. Het eerste is aantrekkelijk voor de aandeelhouders; het tweede is minder gevaarlijk voor de concurrentiepositie of het voortbestaan van het bedrijf.

Wie zou willen beweren, dat het niet waar is, dat de geproduceerde hoeveelheid waren wordt omgezet tegen d e z e l f d e hoeveelheid geld, omdat bij een loonsverhoging de ondernemer natuurlijk in prijsverhoging een compensatie probeert te vinden voor de dreigende vermindering van de meerwaarde, die vergeet of die ziet over het hoofd, dat de prijzen door de concurrentie worden bepaald en op de markt, bij de ruil tot stand komen. Niet een prijsverhoging is voor de ondernemer het alternatief, maar g o e d k o p e r produceren. Daarom zijn de bedrijven er op uit dezelfde hoeveelheid producten te vervaardigen met minder arbeidskracht, nog meer producten te vervaardigen met dezelfde hoeveelheid arbeidskracht of liever nog méér producten te vervaardigen met minder arbeidskracht. Om dat te bereiken voeren zij nieuwe machines in, streven zij naar een verbetering der t e c h n i e k , welke er toe leidt, dat de productiviteit van de arbeid groter wordt. Dat brengt kosten met zich mee. Maar is er één zinnig mens die zal beweren, dat die kosten prijsverhogend werken? Integendeel, zij werken, overeenkomstig de vooropgezette bedoeling eerder prijsverlagend. Ondanks de kosten der investering dalen de kosten der productie. Loonstijgingen, waar géén technische verbeteringen tegenover staan, verhogen de kosten der productie. Het prijsniveau echter ondergaat d i e n t e n g e v o l g e geen verandering.

=====

OP HET MOMENT dat wij deze regels schrijven is 't de 34e dag van de formatiepogingen. We danken die wetenschap niet aan vlijtig optelwerk - waaraan wij ons niet bezondigd hebben - maar aan "Het Parool". Van dag tot dag heeft dat blad de stand bijgehouden. Het komt niet van de pers zonder zijn lezers alles over het touwtrekken der partijen te vertellen, wat er maar van verteld kan worden en zelfs meer dan dat. Hoeveel kritiek "Het Parool" in de jongste tijd ook op de politieke organisaties moge hebben laten horen, de politiek als zodanig neemt het bijzonder ernstig en zij wordt door het blad als een zaak van het allerhoogste interesse gepresenteerd.

Voor ons liggen de dingen anders. Voor ons zijn de sociale tegenstellingen belangrijk, niet het politieke "spel". Dat laatste wordt trouwens gespeeld aan gene zijde van de classescheiding. Wie er ook zal winnen, altijd een van onze tegenstanders. Zij zijn het, die nog altijd geen kabinet hebben of het inmiddels ten langen leste hebben gekregen. "Zij" dat wil zeggen: onze klassevijanden. Het ontbreken van een regering, de vorming van een ministersploeg, het behartigen van de algemene belangen der burgerlijke samenleving, dat is hún zaak en dat is hún zorg, niet de onze.

"Het is eigenlijk niet zo verschrikkelijk belangrijk welke combinatie nu precies op basis van welke compromissen gaat regeren", schreef "Het Parool" de dag na de verkiezingen. Dát zijn wij - al bedoelen wij het vermoedelijk anders dan deze krant - volledig met "Het Parool" eens. Wát er ook uit de bus komt: een kapitalistische regering mét of zonder deelneming van de P.v.d.A. In de tijd echter, die sinds de verkiezingen verstreken is heeft "Het Parool" net gedaan alsof de mogelijke combinatie en het mogelijke compromis wél dingen van groot gewicht zijn. Wat volkomen begrijpelijk is, omdat het blad zich nu eenmaal beweegt binnen de burgerlijke grenzen, met andere woorden in het vlak van de politiek.

In datzelfde vlak lag ook het interessantste artikelje, dat "Het Parool" in de formatieperiode publiceerde. Het onderwierp daarin de houding der partijen in deze fase aan een bittere kritiek. Het stelde vast, dat zij hun verkiezingsbeloften al vergeten waren nog voor de periode van het regeren was begonnen. Het verweet hen, dat de uitslag der verkiezingen hen blijkbaar niets geleerd had, dat zij met soevereine minachting voor het onbehagen in de politiek, dat op de 15e februari zo duidelijk was gebleken, de oude wegen bleef bewandelen.

Wat "Het Parool" constateerde was volkomen juist. Maar onjuist is het daarvan de partijen een verwijt te maken. Wat hen beweegt is geen politiek onverstand, maar een maatschappelijke onvermijdelijkheid. Die onvermijdelijkheid vloeit voort uit de maatschappelijke verhoudingen van onze tijd, die de verschillen tussen de partijen nu eenmaal voortdurend geringer maken en hen op een hoop drijven.

"De partijen", heeft voor meer dan een jaar "Het Parool" zelf geconstateerd, "zijn onderling verwisselbaar geworden". Wij waren het daarmee eens. De lezer zal zich herinneren, dat wij er ook een verklaring voor hebben pogen te geven. De feiten, die "Het Parool" tijdens de formatiepogingen heeft geconstateerd, versterken ons in de mening, dat wij het met onze verklaring bij het rechte eind gehad hebben. Hoe meer wij de managers-maatschappij binnengroeien, des te minder ontplooiingsmogelijkheden zijn er voor de politieke partijen.

"Het Parool" constateert: het bestaande... "partijstelsel is onhygiënisch en verouderd". Dat beschouwen wij als een goede diagnose van hetgeen er aan de hand is; een betere, dan bijvoorbeeld die, dat in het bijzonder de K.V.P. de "rotte appel" zou zijn, die óók door "Het Parool" is gesteld. Er is geen sprake van een bijzondere crisis in de K.V.P.; er is sprake van een algemene crisis van het partijwezen, die alleen door bijzondere - hier niet nader te behandelen - oorzaken bij

de K.V.P. bijzonder duidelijk aan de dag treedt.

Als "Het Parool" zegt, het "onbegrijpelijk" te vinden, "dat de fractieleiders van de uitslag der verkiezingen en het succes van D '66 zo weinig blijken te hebben opgestoken", dan antwoorden wij: die onbegrijpelijkheid verdwijnt, wanneer men let op de wetmatigheid, waaraan de partijen als sociale organisaties nu eenmaal zijn onderworpen. En bovendien: wie zegt ons, dat ze niets begrepen hebben? Biesheuvel bijvoorbeeld, heeft getoond er heus wel begrip voor te hebben, dat de anti-revolutionaire jongeren diep teleurgesteld zijn en daaraan uiting hebben gegeven in een brief. Maar wat moet hij met dat begrip aanvangen? Als het op handelen aankomt kan hij eenvoudig niet anders. Dát is de kern van de zaak waar alles om draait. Als "Het Parool" dan uitroept, dat zulk een handelen de dood betekent van het politieke leven, dan moeten wij het blad alweer gelijk geven. Maar het verschil tussen "Het Parool" en ons is, dat dit blad zulks diep betreurt, wij daarentegen er een symptoom in zien. Het symptoom van een andere tijd, die voor meer dan een eeuw ook al door Lorenz von Stein gezien werd toen hij schreef, dat de tijd van politieke omwentelingen voorbij was en die van sociale omwentelingen was aangebroken.

=====

J A A R N A Z W A R T B E R G

OP DE 31ste januari van dit jaar was het precies twaalf maanden geleden, dat de kompels van de mijn Zwartberg van het kolenbekken te Genk in Belgisch Limburg de strijd aanbonden tegen de dreigende mijnsluitingen.

Het Belgische geïllustreerde weekblad "De Post" heeft zich het feit herinnerd en is op reportage gegaan. Op de foto's - van het graf van Jean Latos, die door de rijkswacht werd vermoord, van de gewonden, die nog altijd in de Ziekenhuizen liggen, van de brug tussen Zwartberg en Waterschei, waar de rijkswacht niet overheen durfde en waar later de para's de wacht betrokken, van de zwarte schachttoeren die zich onbeweeglijk en werkloos tegen de winterse lucht verheffen - ziet men het zwarte land van de Kempen nog zwarter en somberder dan wij het destijds zagen toen de sociale worsteling net precies tot het verleden behoorde.

"Destijds", zo schrijft "De Post", "hebben wij de dag van de mijnwerkersopstand 'de zwartste dag' genoemd. Wij waren voorbarig. De zwartste dag was geen dag. Hij duurt nog altijd voort."

Uit de reportage blijkt, dat de gezinnen van de slachtoffers van het

rijkswacht-geweld het buitengewoon moeilijk hebben. Op tegemoetkoming van de overheid behoeven ze niet te rekenen. Eisen tot schadevergoeding in verband met blijvende invaliditeit tengevolge der opgelopen verwondingen zijn door de klassejustitie te Tongeren afgewezen. De - in hun rug geschoten - gewonden, zo redeneert de rechtbank, hebben zich aan verstoring van de openbare orde schuldig gemaakt. Hun blijvend letsel is derhalve hun eigen schuld. Geen hunner heeft, gelijk de rijkswacht, medemenselijke doodgeschoten. Maar verzet tegen het kapitalistisch gezag is een ergere misdaad dan een moord.

Over de moord op heel de streek spreekt niemand meer. De mijnsluitingen zijn toch een feit geworden. Alleen in het arrondissement Hasselt zijn 17.093 werklozen, wat bijna net zo veel is als de 18.603 werklozen in de hele provincie Brabant.

Een mijnwerker zei tegen een verslaggever van "De Post": "De kompels wonnen misschien wel de slag, zij verloren de oorlog" (om de mijnsluitingen).

Wij zeggen: die mijnwerker is ten prooi aan een misverstand. Niet de kompels wonnen de slag, maar de vakbonden. Dát is de reden, dat na de zwarte dag een lange zwarte nacht gevolgd is.

=====

LOSSE NOTITIES OVER DE VAKBEWEGING

HET FRANSE dagblad "Le Monde" neemt in Frankrijk een soortgelijke positie in als in Nederland de "Nieuwe Rotterdamsche Courant". Dat wil zeggen, dat het bij uitstek de spreekbuis is van de heersende klassen: van de managers, van het hogere kader, van de officiële beoefenaren der wetenschap, van technocraten en planologen. Dat betekent, dat het de dingen soms directer en duidelijker kan zeggen dan de zogenaamde boulevardpers. "Le Monde" heeft bovenal tot taak te informeren, de bladen der laatste categorie daarentegen moeten de massa's in slaap wiegen. Kletspraat en sensatie vullen hun kolommen op een moment, dat "Le Monde" er bijvoorbeeld niet om liegt. Waarom zou hij? Er zijn tenslotte maar weinig arbeiders die hem lezen, zomin als men in Nederlandse arbeidersgezinnen de N.R.C. op tafel vindt. De prijs alleen al vormt een veilige beschutting. Die is een werkelijke garantie, dat de heren zich "onder elkaar" bevinden. Dat vormt er de verklaring voor, dat de boulevardpers zó schrijft als men graag wil, dat de massa's denken, "Le Monde" daarentegen uiting geeft aan datgene wat in de zogenaamd hogere regio's van de samenleving wérkelijk wordt gedacht.

De boulevardpers past er wel voor op, te schrijven, dat de vakbeweging het belang van het kapitaal en van de heersende klasse dient, "Le Monde" daarentegen doet het rustig. In dit patroonsblad verklaarde dezer dagen een zekere Pierre Drouin:

"De directies der bedrijven en de staat hebben belang bij een sterke vakbeweging, dat wil zeggen bij een vakbeweging, die zich weet te doen gehoorzamen. Hoe meer de patroons en de staat de vakbeweging overal bij betrekken, des te beter helpen zij haar om weerstand te bieden aan eisen van onderop, die de moderne economie in gevaar zouden kunnen brengen, des te beter is de vakbeweging in staat zich te verzetten tegen anarchistische stromingen."

+ +
+

VAN EEN soortgelijke kijk op de vakbeweging gaf dezer dagen een Frans maandblad blijk, dat het orgaan is van een club van hooggeplaatste technocraten. In dat tijdschrift werd de vakbeweging een noodzakelijke instelling genoemd, die men de mogelijkheden moest verschaffen zich dusdanig te ontwikkelen, dat zij met succes haar stem kon laten horen. Het orgaan pleit er ook voor, dat aan de vakbeweging zo ruime financiële middelen verschaft worden, dat zij krachtig wordt, zodat zij met gezag met de patroons kan onderhandelen. Met de bestaande situatie is het blad niet tevreden. Het noemt die verouderd en het blijkt er allerm minst mee ingenomen, dat de vertegenwoordigers van de vakbeweging in de bedrijven vaak nog te weinig door de bedrijfsleidingen worden gerespecteerd en gewaardeerd.

+ +
+

VANZELFSPREKEND is er niemand dwaas genoeg om te beweren, dat de vakbeweging door de burgerlijke samenleving - waarvan zij trouwens deel uitmaakt - in het geheel niet wordt gewaardeerd. De waardering, zo zeggen de technocraten, moet nog groter worden, maar zij is er wel degelijk, dat kan niet worden ontkend, getuige het feit, dat bijvoorbeeld in Engeland "goede" vakbondsleiders in de adelstand worden verheven en de titel van Lord krijgen, terwijl ze in Frankrijk benoemd worden tot lid van de Raad van State. "Goede" vakbondsleiders zijn natuurlijk zij, die zich bijzonder verdienstelijk maken jegens het kapitalisme.

+ +
+

"NIET GOEDE" vakbondsleiders vergaat het anders. Dat heeft men kunnen zien

aan Jimmy Hoffa van de Amerikaanse vakbond van voerlieden. Die verdween in de gevangenis, omdat hij zich zou hebben schuldig gemaakt aan corruptie en verduistering van vakbondsgelden. Stop!, zult u zeggen, hier is sprake van een vakbons, die zich misdraagt jegens de vakbond. Is er dan voor de kapitalistische maatschappij een reden om verstoord op hem te zijn? Wis en waarachtig! Wat Pierre Drouin in "Le Monde" verkondigt weet de Amerikaanse heersende klasse óók. Wie de vakbeweging benadeelt, benadeelt het kapitaal. Met corrupte dieven kan men geen gezag inboezemende vakbeweging opbouwen. Derhalve: wég met Jimmy Hoffa. Overigens: zijn salaris van 100.000 dollar 's jaars (bijna f 500.000!) kan gewoon doorgaan. Het kapitaal der Verenigde Staten heeft er bezwaar tegen, dat Jimmy Hoffa het "prestige" van de bonafide vakbeweging ondermijnt. Dat hij een dergelijk bedrag opstrijkt uit bijdragen van lieden met een arbeidersportemonnaie, dát deert het kapitaal niet. Hij zit in het schuurtje, omdat het kapitaal zich belazerd vindt, niet omdat hij de arbeiders belazert. Stel je voor! Als die maatstaf aangelegd zou worden zouden er geen gevangenisgenen genoeg zijn in Amerika.

=====

E E N P R O F E S S O R P L E E G T V E R D U I S T E R I N G

HET SCHIJNT 'n goeie ziel, die professor en hij heeft het stellig in zijn onschuld gedaan. Hij heeft een hekel aan loonsverlagingen en daarom zegt hij, dat ze nadelig zijn. Ze verminderen de koopkracht. Men zou zo zeggen! Inderdaad: het zó zeggen. Maar de professor zegt het anders! Luister:

"... Als namelijk de lonen dalen, daalt ook de koopkracht en voor zover dat het geval is, leidt loonsverlaging niet via kostenverlaging tot een grotere vraag, maar juist (via de daling van de koopkracht) tot een kleinere vraag. Van verschillende kanten, vooral door socialistische economen, werd daar wel op gewezen, maar de officiële wetenschap bleef daarvoor doof tot ten slotte de Engelse econoom Keynes dit verband duidelijk uit de doeken deed."

Wij zullen met behulp van 'n paar cijfers, hoewel we het nauwelijks nodig achten, laten zien, wát prof. Van de Woestijne in "Het Parool" van 17 maart j.l. eigenlijk uithaalt.

Wanneer het constante kapitaal 800 is, het variabele 400 1) en de winst ook zoveel bedraagt, 400 dus, en men vermindert nu het variabele kapitaal met 100, ja, dan is de koopkracht van het variabele kapitaal verminderd; zij is 300 geworden. Wie zou er aan twifelen? Maar wáár heeft prof. Van de Woestijne die 100 gelaten? Dat gaat zo maar niet! De ondernemer roept: "Hei daar! Die 100 zijn van mij! Daar koop ik...."

Wát hij er voor koopt is ons onverschillig. We willen maar zeggen dat in geval van loonsverlaging de koopkracht van de kapitalist evenveel toeneemt als die van de arbeider afneemt.

Jammer dat Keynes dood is. Anders zou prof. Van de Woestijne hem dát nu eens even uit de doeken kunnen doen.

1) Constant kapitaal = kapitaal geïnvesteerd in productiemiddelen en grondstoffen; variabel kapitaal = kapitaal belegd in arbeidskracht; de loonsom.

=====

" O O R S P R O N K E L I J K E A K K U M U L A T I E " E N
R O O F B O U W O P D E A R B E I D S K R A C H T .

IN EEN AANTAL GESPREKKEN is ons gebleken, dat datgene, wat Marx de "oorspronkelijke accumulatie" heeft genoemd en dat, wat men het best omschrijven kan met "het plegen van roofbouw op de arbeidskracht", nogal eens met elkaar verward worden, niettegenstaande ze in "Het Kapitaal" - en in de realiteit - door eeuwen gescheiden zijn. Wij willen trachten aan deze verwarring een eind te maken.

Wat de "oorspronkelijke accumulatie" aangaat lijkt het ons het best hierover eerst Marx zelf aan het woord te laten. Zo schrijft hij dan in de aanhef van het hoofdstuk "De oorspronkelijke accumulatie" in het eerste deel van "Het Kapitaal" (uitgave van Karl Korsch blz. 659:

"Men heeft gezien hoe geld in kapitaal veranderd wordt, door kapitaal meerwaarde en uit meerwaarde meer kapitaal gemaakt wordt. Evenwel veronderstelt de accumulatie van het kapitaal de meerwaarde, de meerwaarde de kapitalistische productie, deze laatste echter het voorhanden zijn van grote massa's van kapitaal en arbeidskracht in handen van de warenproducenten. Het hele proces schijnt... dus een aan de kapitalistische accumulatie voorafgaande "oorspronkelijke" accumulatie te veronderstellen, een accumulatie, die niet het resultaat is van de kapitalistische productiewijze, maar haar uitgangspunt.

Deze oorspronkelijke accumulatie speelt in de politieke economie ongeveer dezelfde rol als de zondeval in de theologie. Adam beet in de appel en daarmee kwam de zonde over het geslacht der mensen. Haar oorsprong wordt verklaard door haar als anekdote van het verleden te vertellen.

In lang vervlogen dagen was er aan de ene kant een keur van vlijtige, intelligente en voor alles spaarzame lieden en aan de andere kant waren er schooiers en luilakken, die er alles doorjoegen... Zo kwam het dat de eersten rijkdommen vergaarden en de laatsten uiteindelijk niets meer te verkopen hadden dan hun eigen huid. En vanaf deze zondenval dateert de armoede van de grote massa, die nog steeds trots alle arbeid niets dan zichzelf te verkopen heeft, en de rijkdom der weinigen, die steeds toeneemt, alhoewel ze sedert lang opgehouden hebben te arbeiden. Zulke laffe kinderpraat kauwt bijvoorbeeld de heer Thiers met plechtstatige ernst ter verdediging van 'de eigendom' de eens zo geestrijke Fransen voor". (Thiers, Frans staatsman uit de vorige eeuw, bekend wegens zijn aandeel in het neerslaan der Parijse kommune. - D & G).

Wanneer Marx schrijft, dat de oorspronkelijke accumulatie niet het resultaat van de kapitalistische uitbuiting is, maar haar uitgangspunt, dan wil dat zeggen dat er accumulatie van kapitaal had plaatsgevonden onder andere vormen dan de kapitalistische, welke andere vormen toch haar voorwaarde waren. De kapitalistische vorm der uitbuiting eist de aankoop van productiemiddelen en arbeidskracht. Dus een bepaalde hoeveelheid geld. De werktuigen zijn nietswaardig wanneer de geldbezitters niet tezelfder tijd de mens op de markt vinden, die tegen een zeker bedrag, het loon, de werktuigen wil en kan bedienen. Deze "vrije mens" kan het gevolg zijn van verschillende ontwikkelingen en Marx beschrijft hoe dat in de 15e en 16e eeuw in Engeland plaatsvond.

Het kwam er op neer, dat het uit de Angelsaxische tijd stammende landwezen vernietigd werd. Toen Willem de Veroveraar in 1066 het land verdeelde in een aantal Baronieën, waren deze bezaaid met hutten en boerenhoeven, bewoond door lijfeigenen en vrijen. Veel werd bepaald door het uit deze tijd stammende gewoonterecht. Dikwijls kon het zo voorkomen, dat het niet vaststond of iemand vrij, dan

wel horige of lijfeigene was, hetgeen alleen van belang was bij conflicten en processen. Maar over het geheel stond vast, dat elk huisje of hut voorzien moest zijn van vier morgen land, als zijnde voldoende om een gezin te onderhouden. Oorspronkelijk zal dit ook wel uit de Angelsaxische tijd dateren, maar het is zeker, dat verscheidene Engelse vorsten het tot wet maakten, toen het land werd ontvolkt doordat de adel de boeren van het land joeg, het in weidegrond voor de schapenteelt veranderde, omdat daarmee kapitalen konden worden verdiend door verkoop van de wol aan de Vlaamse spinnerijen.

Dit is dus één van de voorbeelden van oorspronkelijke accumulatie, waarvan er vele zijn. Maar kort en goed: wie een bedrijf op kapitalistische grondslag wil beginnen, moet daarvoor geld hebben, voldoende geld om daarvoor te kopen: werktuigen, grondstoffen en... niet te vergeten, arbeidskracht. De ontwikkeling in Engeland, zoals wij die zoëven hebben geschetst, zorgde daar in rijke mate voor, want de van huis en hof verjaagde boeren waren daardoor "vrije mensen" geworden, die geen verplichtingen meer aan de adel hadden, maar konden "kiezen" tussen misdadiger, landloper of proletariër, dat wil zeggen verkoper van de in hem belichaamde arbeidskracht.

Roofbouw op de arbeidskracht.

Wanneer de kapitalistische productie een aanvang neemt en nog sporadisch voorkomt drukt zij nog niet haar funest stempel op de samenleving. Dat heeft enige eeuwen geduurd en vindt pas plaats in het begin en midden der vorige eeuw, welk tijdperk wordt aangeduid als dat van de "industriële revolutie", wegens de overweldigende snelle ontwikkeling onder de toepassing van de stoomkracht.

Dit moet voor de arbeidersklasse een verschrikkelijke tijd zijn geweest. Geweld door onmogelijk lange werktijden, zelfs van vrouwen en zeer jonge kinderen, geteisterd door tuberculose, alcoholisme en epidemiën, gingen de lichamen waarin zich de kostbare arbeidskracht bevindt, door geen enkele wet beschermd, massaal ten onder. Als Karl Marx in het "Kommunistisch Manifest" het standpunt der absolute verarming inneemt, dan is dat eenvoudig de konsekwentie van een bestaande toestand.

Wanneer het eindelijk zo ver komt, dat er wetten en maatregelen worden genomen, stuiten zij op het verzet der kapitalisten, die stomweg hun individueel belang boven hun algemeen belang stellen, niet inzien, dat zij bezig zijn met het slachten van "de kip die de gouden eieren legt".

De tegenstelling tussen het algemeen belang en het bijzondere voert tot in onze dagen toe nog een meewarig bestaan, dáár, waar het kleinbedrijf op zijn laatste benen loopt. Zoals alle tegenstellingen door strijd worden overwonnen is dat hier ook gebeurd. Het grootbedrijf heeft het kleinbedrijf ten onder gebracht en daarmee zijn individualisme. Kan men zeggen, dat de staat is opgegaan in het grootbedrijf of omgekeerd, dat het grootbedrijf is opgegaan in de staat? Het feit, dat men tussen deze beide voorstellingen moeilijk kan kiezen bewijst de eenheid van staat en kapitalistische productiewijze.

De roofbouw op de arbeidskracht werpt, zoals men ziet, verschillende problemen op. Het is echter niet de bedoeling deze in dit artikel verder te gaan bespreken. Wij hebben hier laten zien, dat "oorspronkelijke accumulatie" iets totaal anders is dan "roofbouw op de arbeidskracht" en dat bijvoorbeeld de werkkampen, ingesteld in Siberië eerder daarmee iets te maken hebben dan met "oorspronkelijke accumulatie". Het ontbreekt ons echter aan voldoende gegevens om hier een gefundeerde mening over uit te spreken.

=====

S T E L L I N G E N O V E R D E
C H I N E S E R E V O L U T I E

II.

De Chinese Kerenski
en China's boeren.

21. Twintig jaar lang, tussen 1927 en 1947, stagneert de Chinese revolutie ten tweede male. Het is de periode, waarin een Kwo Min Tang regeert, die definitief heeft afgerekend met haar jeugd en met haar Jacobijnse vleugel. Het is het tijdvak van de Gironde, dat begint met de nederlaag van het "linkse" Soenjatsenisme. Maatschappelijke tegenstellingen hebben in de lente van '27 geleid tot een politieke crisis en tot een splitsing. In april van dat jaar zijn er twee Kwo Min Tang-regeringen naast elkaar: een linkse in Woehan, een rechtse in Nanking. Maar het onderscheid tussen beide is in zoverre gering, dat ook de regering van Woehan zich duidelijk distantieert van de inmiddels in beweging gekomen boeren. Het agrarisch program van Tang Ping-san, die in Woehan minister van landbouw wordt, verschilt nauwelijks van het agrarisch programma van Nanking. Als in de provincie Hoenan de boerenbeweging het karakter van een revolte aanneemt, reist Tang Ping-san naar de aldaar gelegen stad Tsjangsjja. Zijn invloed moet er toe bijdragen de "excessen" te beteugelen, hetgeen in klare taal wil zeggen: de opstand te onderdrukken. Tang Ping-san is een bolsjewiek, lid van de Koeng Tsjang Tang. Zijn agrarische politiek wordt op zuiver politieke gronden verdedigd door partijchef Tsjen Toe-sjioe. Een al te radicaal landbouwbeleid, zo redeneert de partij, zal een tegenstelling scheppen tussen het leger en de mede uit bolsjewisten gevormde regering. Het meerendeel der officieren immers stamt uit het milieu van de kleine- en middelgrote grondbezitters en is derhalve sterk gekant tegen alles wat naar een agrarische omwenteling zweemt. Ziedaar nog eens concreet, waarom de totale vernieuwing van het Chinese bolsjewistische kader met echte boeren-elementen, in 'n voorafgaande stelling reeds ter sprake gebracht, inderdaad een onontkoombare noodzaak is. Overigens is het begrijpelijk, dat de Woehan-regering, in de klem geraakt tussen de boeren-opstanden en het Nanking-bewind, en met het kleinburgerdom als sociale basis, weinig lust gevoelt van haar flirt met het Jacobijnse radicalisme ernst te maken. Dat betekent, dat zij geen andere keus heeft dan een capitulatie voor Nanking. Die capitulatie is een feit in het begin van 1928. De grote triomfator is Tsjiang Kai-sjek.

22. In het kritieke jaar 1927 waarin de Nanking-regering en haar generaal de zegen behalen worden in Sjanghai en Kanton grote arbeidersopstanden onderdrukt. De legende wil, dat zij gezien moeten worden als een poging van het Chinese proletariaat om de loop der gebeurtenissen op revolutionaire wijze te beïnvloeden. De werkelijkheid spreekt een andere taal. Tweeëntwintig jaar na het bloedbad in beide Chinese steden zijn er in China, volgens een opgave van het Chinese ministerie van sociale zaken, veertien industriesteden van betekenis en telt het land ruim een miljoen industrie-arbeiders. Op een bevolking van tussen de 400 en 500 miljoen zielen is dat nog géén kwart procent! In 1927 is dat percentage uiteraard nog beduidend kleiner geweest. Als klasse werpen de Chinese arbeiders tegen het einde der twintiger jaren geen enkel gewicht in de schaal en er is geen sprake van dat zij voor klasse-doeleinden in beweging komen. De opstand in Sjanghai van maart 1927 is een volksopstand, die ten doel heeft steun te verlenen aan Tsjiang Kai-sjeks militaire expeditie naar het noorden. Dat de arbeiders er een grote rol in spelen vindt zijn verklaring in het feit, dat Sjanghai toevallig de grootste industriestad van China is en ongeveer een derde deel van alle arbeiders er

woont. De beweging draagt geen proletarisch-, maar een radicaal-democratisch karakter. Tsjang Kai-sjek smooit haar in bloed, niet uit vrees voor een proletarische variant van de revolutie, maar uit afkeer van het Jacobinisme. Wat de zogenaamde "kommune" van Kanton aangaat: zij is niets dan een uitzichtloos avontuur, dat is uitgelokt door de Chinese bolsjewieken, die - zonder over ook maar één enkele troefkaart te beschikken - een poging willen doen het politieke pokerspelletje te winnen, dat zij in Woehan al verloren hebben. De opstand van Kanton van december 1927 is niet de uitdrukking van een proletarisch verzet, zomin als de Koeng Tsjang Tang de uitdrukking vormt van proletarische aspiraties. Borodin, de Russische adviseur van de Woehan-regering, heeft de spijker op de kop geslagen, toen hij eens verklaarde naar China te zijn gekomen voor de verwezenlijking van een idee. Voor een idee, voor politieke idealen, strijdt de Koeng Tsjang Tang. Aan haar idealen zijn de arbeiders van Kanton zonder enig bedenken opgeofferd. Maar een werkelijke bedreiging voor de rechtse Kwo Min Tang en voor Tsjiang Kai-sjek zijn zij nooit geweest. Voor hen kwam het gevaar van de kant der boeren!

23. Tsjiang Kai-sjek staat na zijn overwinning tegenover een land, waar het maatschappelijke leven in een chaos verkeert. Het is juist deze chaos, voortgesproten uit de onoplosbare tegenstellingen van het oude China, die de revolutie heeft veroorzaakt. De sociale problemen van China blijven dringend om een oplossing vragen, ook na Tsjiangs zege. De Nanking-regering komt voor de taak te staan China te reorganiseren. De moeilijkheid is daarbij, dat een terugkeer van 't oude China tot de onmogelijkheden behoort. Het rad der geschiedenis kan ook door Tsjiang Kai-sjek niet worden teruggedraaid. Het inslaan van nieuwe wegen is een historische onvermijdelijkheid. Tsjiang Kai-sjek is er toe bereid. Hij droomt ervan zo niet de Jacobijnse, dan toch de Girondijnse hervormer van China te worden, zoals eens Alexander Kerenski ervan droomde de rol van de grote hervormer te spelen in de Russische revolutie. Met die operette-achtige figuur, die tussen februari en oktober 1917 in Rusland voor het voetlicht heeft gestaan en die gemeend heeft de gebeurtenissen te kunnen drijven, zonder te beseffen, dat juist hij door de gebeurtenissen werd gedreven, valt Tsjiang Kai-sjek in menig opzicht te vergelijken. Zomin als Kerenski heeft Tsjiang bezwaar tegen bepaalde imperialismen; evenals Kerenski vormt ook voor Tsjiang het agrarisch vraagstuk het grote struikelblok, dat verantwoordelijk is voor de permanente onstabieliteit van zijn regiem. Bij beiden zijn het de politieke dagdromen, die hen meer en meer tot de exponent der reactie maken. Kerenski, van huis uit "socialist" (wat daaronder dan ook verstaan moet worden) eindigt als de bondgenoot en vriend van de behoudzuchtigste krachten in het land. Tsjiang Kai-sjek, die als jonge kadet van de Chinese militaire academie te Whapoa zijn sabel wilde gebruiken om het China zijner dagen te vernieuwen, wordt tenslotte één met die Chinese klieken, waarvan de bankier T.V. Soeng de karakteristieke vertegenwoordiger vormt. Tsjiangs politiek wordt bepaald door de omstandigheid, dat de rijkdom der familie Soeng, zowel het handeldrijvende imperialisme als de armoede der Chinese boeren veronderstelt. Precies zoals de politiek van Kerenski bepaald werd door het feit, dat de maatschappelijke positie van zijn vrienden als bijvoorbeeld Nekrasof, de armoede vooropstelde van de Russische moesjik. Het bewind van de rechtse Kwo Min Tang en van Tsjiang Kai-sjek is de Chinese Kerenski-periode. In Rusland duurde zij enkele maanden; in China tot na de tweede wereldoorlog.

24. De machtsverovering door Tsjiang Kai-sjek verhindert in China de voortgang van de burgerlijke revolutie. Zij blijft opnieuw halverwege steken. Niettemin dienen haar problemen zich voortdurend aan, komt de boerenmassa, die onder de Chinese verhoudingen haar drijvende kracht vormt, nauwelijks meer tot rust. Nog geen drie jaar nadat de Nanking-regering schijnbaar het grote land "gepacificeerd" heeft, vlammen de boerenopstanden weer in alle provincies op. Het begin van de dertiger jaren vormt één aaneenschakeling van gevechten tussen de Kwo Min Tang-legers en de revolutionairen, dat wil zeggen wanhopige, tot het uiter-

ste gedreven en berooide bewoners van het platteland. Overal waar zij in actie komen leidt dat tot een landverdeling. In de provincie Kiangsi geschiedt zij zo grondig, dat wanneer de Nanking-regering in 1934 dit gebied van oproerige elementen zuivert, zij zich genoodzaakt ziet de landverdeling intact te laten, ook al strookt zij allesbehalve met haar beleid. Tsjiang Kai-sjek heeft wel verklaard, dat hij het grootgrondbezit wil beperken opdat iedereen zijn eigen land zal krijgen, maar buiten Kiangsi, waar de massa het op háár wijze gedaan heeft komt daar geen sikkepit van terecht, zomin als van de coöperaties, die zogenaamd gesticht worden om het levenspeil ten plattelande te verbeteren. Tussen 1933 en 1936 neemt hun aantal van 5.000 tot 15.000 toe en dat betekent in theorie een aanzienlijke economische vooruitgang. In de praktijk dienen die zogenaamde coöperaties de belangen van de grondeigenaren. De Zweedse anthropoloog Jan Myrdal, die geruime tijd in een boerendorpje in de provincie Sjensi heeft vertoefd, tekent daar uit de mond van oudere boeren op, hoe het kredietsysteem de boeren steeds dieper bij landheren in de schuld bracht en hoe schulden en pachten uit de hongerende armen werden geperst met behulp van de sterke arm van de Kwo Min Tang-soldateska. Hij, Myrdal, stelt dan ook nadrukkelijk vast, dat de Chinese revolutie, zoals zij ondergronds voortsmuult in de dertiger jaren en zo als zij weer tot uitbarsting komt in de jaren veertig, een boerenrevolutie is.

25. De Nanking-regering en Tsjiang Kai-sjek blijven volledig in gebreke het belangrijkste probleem van China - het landprobleem - tot een oplossing te brengen. Zij kunnen het niet uit de wereld helpen vanwege hun verbondenheid met al die lagen der Chinese maatschappij, die belang hebben bij het voortbestaan der traditionele verhoudingen. Die verhoudingen zijn - de openlijke onderdrukking en de directe uitpersing der landbevolking laat daaromtrent niet de minste twijfel - duidelijk vóór-burgerlijk en onmiskkenbaar vermengd met feodale resten. Daar is ook de oorzaak te vinden der hand over hand toenemende corruptie. Niet in het karakter van Tsjiang of de Kwo Min Tang-potentaten moet zij gezocht worden, doch in de maatschappij. Niet omdat het Kwo Min Tang-regiem corrupt is, zoekt het de sympathie van de bezitters, maar omdat het op de bezittende klassen steunt is het corrupt. Die corruptie verergert China's sociale kwalen; het Nanking-bewind en de parasiterende klassen die het vertegenwoordigt vormen een kankergezwel, dat de productie verlamt en 't land ten grave dreigt te slepen. Maar wanneer er tenslotte de doodsklok wordt geluid, dan is het de doodsklok van het bewind. Na een ontwikkeling van bijna twintig jaar weten de boerenmassa's van het uitgestrekte rijk eindelijk een revolutionaire kracht te ontwikkelen, die het Nanking-bewind gelijk een kaartenhuis ineen doet storten. Niet de nog altijd even zwakke arbeidersklasse veegt Tsjiang Kai-sjek met een machtige zwaai van het politieke toneel, maar de boerenmassa. Georganiseerd in querilla-legers met een primitieve boerendemocratie, komt zij aanstormen uit China's onmetelijke vlakten om het onvermijdelijke vonnis te voltrekken, dat het historisch lot is van de heersende klasse, haar generalissimo en zijn partij. Ook dát is iets, waarin de Chinese revolutie zich diepgaand onderscheidt van de omwenteling in Rusland. Dáár marcheren de arbeiders aan de spits: in Kroonstad, in Petersburg, in Moskou; dáár verplaatst zich de revolutie van de stad naar het platteland. In China is het omgekeerd: de omwenteling begint er op het platteland en marcheert dan vervolgens naar de steden! In één opzicht echter vertoont het einde van het Kerenski-regiem in Rusland overeenkomst met het einde van het "Kerenski"-regiem in China. Als de Russische Kerenski troepen aan laat rukken tegen het revolutionaire Petrograd maken die gemene zaak met de bolsjewistische regimenten, die hen tegemoet gezonden zijn. Als de bolsjewistische boerenlegers van Mao Tse-toeng en Lin Pao tot aan de oevers van de Jangtse zijn genaderd lopen de Kwo Min Tang-soldaten in menigte naar hen over, blijft er van een verdediging van Nanking en Tsjiangs China niets meer over. Eindelijk verdwijnt uit het onmetelijke China de schim van het feodalisme. Het kapitalisme aanschouwt er het levenslicht met de keizersnede van boeren-bajonetten.

(Wordt vervolgd)

W A T B E Z I E L T Z E ?

DE "NIEUWE ROTTERDAMSCHER COURANT" publiceerde dezer dagen een commentaar over de sociale onrust, die momenteel door Frankrijk vaart. Het was een belangwekkend commentaar, niet vanwege de feitelijkheden die het bevatte, want dat waren er maar weinig, maar vanwege de strekking. De schrijver geeft er namelijk tussen de regels door, duidelijk blijk van zijn verwondering, dat de arbeiders zich zo gedragen als ze doen. "Er is", zo constateert hij, "weinig sprake van terughoudendheid (van de kant van de arbeiders) omdat de bedrijven het moeilijk hebben". Hij behandelt het geval van een staking bij de vrachtwagenfabriek van Berliet in het gebied van Lyon en schrijft dan: "De crisis op de vrachtwagenmarkt en de voorraad van een 2300 vrachtwagens remt de stakers niet af. Zij eisen verhoging van hun erkend lage lonen....." Op een andere plaats zegt de commentator: "Men zou veronderstellen, dat de bezorgdheid voor de werkgelegenheid (óók daar dus - red. D & G) remmend zou werken op looneisen en stakingsactiviteiten, maar dat is niet of nog niet het geval." Naast de verwondering is er kennelijk ook zoiets als een lichte wrevel. Wat nu? De arbeidsmarkt is wat meer ontspannen geraakt - dat wil zeggen de werkgelegenheid en de vraag naar loonarbeiders is teruggelopen - en verdraaid nog aan toe, die arbeiders zijn nog niet handelbaarder geworden. Wat bezielt ze?

Wat ze bezielt, antwoorden wij, is de verbittering. Als de lonen "erkend" laag zijn, hetgeen zeggen wil, dat óók, ja zelfs de patroons dat toegeven, dan is het niet moeilijk om zich voor te stellen hoe de vlag erbij staat. Wanneer dan tegelijkertijd de patroons, zoals deze commentator beschrijft "stroever" worden, omdat ze menen, dat de verminderde werkgelegenheid de loonslaven wel van strijd en opstandigheid zal áfhouden, dan is de situatie zo, dat zij dus van de omstandigheden willen profiteren om de lonen op een peil te houden, waarvan ze zelf toe moeten geven, dat het laag is. Moet men er zich dan over verwonderen, dat de arbeiders geen oog hebben voor de moeilijkheden der ondernemingen? Daar moet men toch waarempel de commentator van een goed liberaal blad voor zijn. Die patroons willen profiteren van de economische situatie om die arbeiders op een loonpeil te houden, dat beneden peil is, maar als die arbeiders dan van de economische moeilijkheden profiteren om de patroon onder druk te zetten, dan verbergt onze commentator zijn opvatting, dat hij juist dát nu beneden peil vindt maar kwalijk achter zijn misplaatste verwondering.

Wat had hij gedacht? Dat de arbeiders zouden zeggen: "Ach arme patroon, hebt u het zo zwaar? Nou, laat ons dan maar voortgaan met verrekken"? Kom, kom, dat is toch wel een beetje al te vér van het goed-liberale beginsel, dat ieder voor zijn belangen op dient te komen. Nou ja, "ieder", zo hebben de liberalen het inderdaad nooit bedoeld. De patroons, ja! De arbeiders, nee!

Zoals onze commentator van de N.R.C. denkt, zo denken kennelijk de stroef geworden patroons van Frankrijk ook. Onze lezers zal het niet verbazen, dat zulks bij de Franse arbeiders grote verbittering heeft gewekt. Vandaar, dat in het commentaar vermeld wordt, dat er in vele delen van Frankrijk ordeverstoringen en ~~handt~~stelijkheden voorkomen.

=====

VERANTWOORDING VAN DE VOOR "DAAD EN GEDACHTE" BINNENGEKOMEN GELDDELIJKE BIJDRAGEN.

1e kwartaal 1967

G.H. te Z. f5.-; C.B. te A. f21.-; C.v.d.B. te A. f5.-; H.B. te A. f10.-; W.C.B. te A. f5.-; G.C.d.H. te D. f5,50; W.J.J.d.H. te A. f5.-; A.v.d.H. te A. f10.-; Th.v.d.H. te A. f20.-; G.J.v.d.H. te A. f27,50; T.d.J. te A. f14.-; B.K. te A. f3.-; H.M. te F. f20.-; H.M. te O. f10,25; J.M. te A. f32.-; Th.J.M. te B. f21.-; B.A.S. te N. f5.-; A.v.V. te D.H. f31,50; A.C.W. te A. f6.-; C.W. te R. f2.-; R. W. te A. f42.-; O.W. te H. f200.-; Totaal f. 500,75. Alle gevers veel dank.